

*і права*: Збірник наукових праць. Вип. 49. Одеса : Юридична література, 2009. С. 33–44.

4. Бойко І. Й. Регулювання цивільних відносин на українських землях за українським звичаєвим правом (XIV–XVI ст.). *Вісник Львівського університету. Серія юридична*, 2013. Випуск 58. С. 10–16.
5. Товстоліс М. М. Розуміння застави в звичаєвому праві України. *Праці комісії для вивчення історії західно-руського та українського права*. К., 1928. С. 36–39.
6. Шевченко О. О. Історія держави і права України: хрестоматія. К. : Вентурі, 1995. 588 с.
7. Яковенко Н. М. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII століття. Київ : Генеза, 1997. 722 с.

**Ключові слова:** Королівство Польське, Річ Посполита, договір, приватне право, джерела права.

**Ключевые слова:** Королевство Польское, Речь Посполитая, договор, частное право, источники права.

**Key words:** Kingdom of Poland, Polish-Lithuanian Commonwealth, contract, private law, sources of law.

### **ПОПСУЄНКО ЛЮДМИЛА ОЛЕКСАНДРІВНА**

*Національний університет «Одеська юридична академія»,  
доцент кафедри історії держави і права, кандидат юридичних наук, доцент*

### **ШЕВЧУК ЯНА ВАЛЕРІЙВНА**

*Національний університет «Одеська юридична академія»,  
доцент кафедри історії держави і права, кандидат юридичних наук, доцент*

## **ДО ПИТАННЯ ПРО СТАНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВНОСТІ ЛАТВІЙСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ**

Дослідження витоків державності свідчить, що в X–XI ст. на території сучасної Латвії в областях Курземе, Земгалє та Латгалє виникають невеликі самостійні князівства, що були ранньодержавними утвореннями місцевих племен [1, с. 108]. У X–XIII ст. на території сучасної Східної Латвії утворилися три латгальських князівства – Кокнесе, Ерсіка і Талава. Тоді були створені перші адміністративні одиниці ранньофеодальних державних утворень – волості і округи з укріпленими замками в центрі. Державні утворення більш інтенсивно розвивалися в Східній Латвії, на землях латгалів.

З середини XVI і до другої чверті XVIII ст. Латвія «була яблуком розбрату між трьома сильними сусідками: Швецією, Польщею та Росією» [2, с. 73]. Об'єднання сил Росії і Польщі призвело до поразки Швеції в ході Північної війни. За умовами Ніштадського мирного договору 1721 р. Ліфляндія відійшла до Росії, герцогство Курляндське залишилися

васалом Польщі. У 1795 р. решта території Латвії була приєднана до Росії. Латвія входила до числа, так званих, «балтійських лімітрофів» – держав, в яких початок ХХ в. було ознаменовано гострою класовою боротьбою [2, с. 73].

Так, в 1915 р. в Латвію прийшла Перша світова війна, розділивши її територію лінією російсько-німецького фронту. У вересні 1917 р. німецькі війська зайняли Ригу, а в лютому 1918 р. – всю Латвію [3, с. 59–60]. Під впливом революційних подій в Європі і, перш за все, в Росії активізувалася боротьба між буржуазно-демократичними революційно-пролетарськими силами Латвії.

В кінці липня 1917 р. Збори представників латвійського народу висловилося за повну політичну автономію Латвії. Латвійська Національна рада, створена в середині жовтня 1917 р., що складалася з 39 представників різних партій і груп, за винятком комуністів і німців, проголосила 18 листопада 1918 р. незалежну Латвійську Республіку. Акт про проголошення незалежності Національна рада визначила єдиним носієм суверенної влади Латвійської держави, що встановила республікансько-демократичну форму правління і заснувала тимчасовий уряд [2, с. 73].

Національна рада висунула, так звану, Політичну Платформу (програму), що передбачала: якнайшвидше скликання Установчих зборів, єдину демократично-республіканську Латвію, гарантії прав національних меншин, незмінність соціального ладу. Після активізації класового протистояння, 17 грудня 1918 р. Тимчасовий робітничо-селянський уряд Латвії на чолі з П. І. Стучкою видав Маніфест про встановлення в країні радянської влади.

15 січня 1919 р. З'їздом об'єднань робітників і стрілецьких депутатів Латвії була прийнята Латвійська радянська Конституція, згідно з якою проголошувалася Латвійська РСР. Основний закон складався з трьох частин і за змістом був близький до Конституції РРФСР. У ньому визначався характер відносин Латвії та Росії, організація центральної і місцевої влади.

Однак у травні 1919 р. радянський режим занепав, в липні 1919 р. влада перейшла до тимчасового уряду Карліса Улманіса. 31 грудня 1919 р. було відновлено дію дорадянських законів, а в квітні 1920 р. – обрано Установчі збори. На їх засіданні 27 травня 1920 р. була прийнята Декларація незалежності Латвії, яка підтвердила незалежний демократичний характер Республіки, суверенна влада в якій належить латвійському народові. Відтак, усі зовнішньополітичні зусилля були спрямовані на досягнення міжнародного визнання незалежності Латвії. Це сталося 26 січня 1921 р., коли Вища рада Антанти визнала Латвію й Естонію *de-jure* [3, с. 60]. Тоді ж незалежність отримали Польща, Литва, Естонія, Фінляндія [4, с. 463].

1 червня 1920 р., як перехідний документ, була прийнята тимчасова Конституція. Вона містила 12 статей, в яких визначалися взаємини Установчих зборів і Кабінету міністрів, а також позначалися основні права громадян [2, с. 74].

Конституційна історія Латвії починається в січні 1919 р. Наслідком нестійкості в розташуванні політичних сил був тимчасовий характер прийнятих в той період актів конституційного значення. Формально першими такими документами були Латвійська радянська Конституція 1919 р. і тимчасова Конституція 1920 р.

Розробка ж «повноцінної» Конституції Латвійської Республіки була доручена Конституційним зборам. Вони склалися з 150 членів, обраних за результатами загальних виборів. Вихідний законопроект був ретельно опрацьований Конституційним комітетом і складався з двох частин: перша визначала діяльність державних інститутів, друга – права і обов'язки громадян.

Комітет надав результат своєї роботи 20 вересня 1921 р. Перша частина основного закону була прийнята 15 лютого 1922 р., в той час як друга була відхилена 5 квітня 1922 р. 20 червня 1922 р. був прийнятий закон, згідно з яким, нова Конституція (без другої частини) вступала в силу о 12:00 7 листопада 1922 р. [2, с. 74].

Конституції 1922 р. внаслідок наступних історичних подій судилося стати символом національної державності Латвійської Республіки. Саме її, зазвичай, розглядають як першу Конституцію Латвії, що відповідає загальним параметрам актів такого рівня і стандартам ліберально-демократичного конституціоналізму першої чверті ХХ ст.

У 1934 р. дію Конституції 1922 р. було призупинено в зв'язку з державним переворотом Карліса Улманіса. Було встановлено авторитарний режим, який можна охарактеризувати як консервативну модернізацію. Парламент був розпущений у безстрокову відпустку, частину депутатів тимчасово заарештували, були заборонені всі політичні партії, стала проводитися яскраво виражена національна політика. Функції парламенту передавалися Кабінету міністрів аж до розробки нової конституції (яка так ніколи і не побачила світ). Такий конституційно-правовий статус-кво в Латвії зберігався аж до 1940-х рр.

Однак, такі рішучі кроки до побудови власної держави були, як відомо, призупинені 23 серпня 1939 р., коли між СРСР і Німеччиною відбулося підписання Пакта Молотова-Ріббентропа. Згідно з його секретним протоколом, Східна Європа була розділена на сфери впливу; Прибалтика увійшла в радянську сферу.

Невизнання окупації і анексії тривало до 1991 р., коли Латвія, поряд з Литвою та Естонією, знову здобули свою незалежність і повну самостійність.

### ***Список використаної літератури:***

1. Черногор Я. О. Латвія. Країни Північної Європи. Країни світу і України : енциклопедія: в 5 т. / редкол.: А. І. Кудряченко (голова) та ін.; – ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України». Київ : Видавництво «Фенікс», 2017. Т. 1. Північна Європа. Західна Європа. Південна Європа / науковий редактор 1-го тому А. Г. Бульвінський. 564 с. URL: [http://elibrary.ivinas.gov.ua/470/1/Entsyklopedia\\_verska-107-127.pdf](http://elibrary.ivinas.gov.ua/470/1/Entsyklopedia_verska-107-127.pdf)

2. Кацев М. И. Конституционно-правовая система Латвийской республики: становление и современное состояние. *Право и управление. XXI век.* 2010. № 1 (14). С. 73–79. URL: [http://pravo.mgimo.ru/sites/default/files/pdf/010\\_kacevmi.pdf](http://pravo.mgimo.ru/sites/default/files/pdf/010_kacevmi.pdf)
3. Скабсонс Е. Латвійсько-українські зв'язки за доби УНР. *Український історичний журнал.* 2006. № 2. URL: <http://history.org.ua/JournALL/journal/2006/2/6.pdf>
4. Тищик Б. Й. Історія держави і права зарубіжних країн. Новітній час (1918 р. – початок ХХІ ст.) : навч. посібн. Львів : Світ, 2016. 720 с.

**Ключові слова:** Латвійська Республіка, національна державність, становлення національної державності, Конституція Латвійської Республіки.

**Ключевые слова:** Латвийская Республика, национальная государственность, становление национальной государственности, Конституция Латвийской Республики.

**Key words:** Latvian Republic, national statehood, formation of national statehood, Constitution of Latvian Republic.

### **КОРНІЄНКО ІРИНА ВАЛЕРІЇВНА**

*Національний університет «Одеська юридична академія»,  
доцент кафедри історії держави і права,  
кандидат юридичних наук, доцент*

## **ІСТОРИЧНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ ПОКОЛІНЬ ПРАВ ЛЮДИНИ**

Концепт «права людини» – порівняно недавній винахід в історії людської цивілізації, це правила, котрі забезпечують захист свободи та гідності окремої людини. Зародження і розвиток уявлення про права людини пережило багато етапів і історичних важливих для людства подій, перш ніж закріпилося в сьогоdnішньому вигляді, а виник цей термін у 1945 році після створення Організації Об'єднаних Націй, при цьому кожна держава представляла свою правову теорію особистості як суб'єкта права і кореспондуючих обов'язків держави.

Революційні рухи і перетворення держав в XVII–XVIII ст., пов'язані з англійською, американською та Великою Французькою революціями, які подарували світові ідею про громадянські і політичні права. Сповнені філософією ліберального індивідуалізму, де права і свободи будь-якої людини стають вищою цінністю, були проголошені і законодавчо врегульовані права, що відносяться до категорії «природних і невідчужуваних», які виявилися зосереджені навколо ідеї свободи. До першого покоління прав людини відносять: право на життя, свободу та особисту недоторканність, свободу совісті та віросповідання, свободу від рабства або експлуатації, свободу від катувань, свободу пересування і проживання, право на захист честі і гідності, право на справедливий і відкритий суд, право на власність. Всі ці положення отримали закріплення у Загальній декларації прав людини [1; 2].